

Гайда Л. (2022). Алгоритм реалізації дослідницького проекту «Шкільне музейництво у біографіях і фактах. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспектив. *Матеріали Десятої науково-практичної конференції, 29-30 вересня 2022 р. Національний заповідник «Києво-Печерська лавра»*. Київ: ТОВ «Капітал-друк». С. 25-28.

Гайда Лариса Анатоліївна
провідна наукова співробітниця
Педагогічного музею України

АЛГОРИТМ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПРОЄКТУ «ШКІЛЬНЕ МУЗЕЙНИЦТВО У БІОГРАФІЯХ І ФАКТАХ»

Важливою складовою українського музейного простору є музеї при закладах освіти, яких за підсумками крайнього огляду 2018-2019 рр. налічувалось 4130, з них: загальної середньої – 3762, позашкільної – 153, професійної (професійно-технічної) – 175, дошкільної – 40 [1]. Завдяки так званим «шкільним» музеям діти та учнівська молодь набувають відповідних компетентностей з основ навчальних дисциплін, краєзнавства, музеєзнавства та екскурсійної діяльності, що сприяє вихованню у них патріотичних почуттів і національної свідомості.

Музейна справа в закладах освіти має багаторічну історію, яка поки що не досліджена у повній мірі та не написана. Окремим питанням діяльності шкільних музеїв та організації краєзнавчої роботи у школі присвятили свої творчі доробки Н. Ганнусенко, Ю. Омельченко, В. Обозний, І. Прус, Я. Треф'як. Вагомим внеском у розвиток освітянського музейництва стало видання у 2012 р. «Каталогу музеїв закладів України» з метою оприлюднення для широкого загалу відомостей про кількісні та змістові показники музеїв при закладах освіти України [2]. Також за часи незалежності в областях і громадах нашої держави підготовлено до друку окремі видання методичного змісту, які містять відомості про педагогів-засновників музеїв, але ґрунтовні праці в галузі освітянсько-музейної біографістики відсутні.

Мета публікації – на основі практичного досвіду презентувати алгоритм реалізації всеукраїнського дослідницького проєкту «Шкільне музейництво у біографіях і фактах», розкривши порядок дій організаторів та учасників.

Процес досягнення результатів проєкту складався з кількох етапів.

I. Актуальність та визначення мети й завдань. На основі емпіричних спостережень та вивчення сучасного контенту освітянської біографістики можна стверджувати, що серед педагогічної спільноти маємо цілу плеяду дослідників і популяризаторів історико-культурної спадщини українського народу. Але діяльність саме педагогів-музейників зі створення освітянського музейного середовища – формування колекцій музеїв, засобів музейної педагогіки залежно від змісту музейного зібрання, вплив на культурологічне середовище громад – недостатньо вивчено й гідним чином не оцінено. Заповнення цієї прогалини давно на часі, тож реалізація проєкту «Шкільне музейництво у біографіях і фактах» є актуальним дослідницьким завданням.

Мета проєкту: дослідження та узагальнення відомостей про український освітній музейний рух в особах. Серед провідних завдань: формування антології біографій-життєписів педагогів, засновників та керівників музеїв закладів освіти України; популяризація культури добрих прикладів, на їхній основі формування ціннісних орієнтирів і почуття патріотизму у дітей та молоді; ушанування внеску педагогів в українське музейництво та краєзнавство.

II. Пошук партнерів та творча комунікація. Ініціаторами дослідницького проєкту є Педагогічний музей України у співпраці з Українським державним центром національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді. Організаційну роботу на місцях виконали обласні та Київський міський центри національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді, станції юних туристів. Зазначимо, що реалізувати дослідження вдалося також за підтримки закладів освіти областей України та міста Києва. До участі були запрошені колективи, які мають музеї та виявили бажання зробити свій внесок у популяризацію музейної справи. Сам проєкт готувався наприкінці 2021 – початку 2022 року, і, маючи

обмежений ресурс для друку книги, було визначено, що від кожної області та міста Києва подаються три біографічних нариси. Але через надзвичайно складні обставини воєнного стану не всі області змогли подати свої матеріали, тому їхня квота була знята у ході проєкту, а до підсумкової збірки організатори прийняли всі біографії, які підготували і надали учасниками.

III. Підготовка умов проєкту. Умови як своєрідна лоція для учасників були розроблені за результатами низки консультацій з науковцями-біографістами, методистами, керівниками музеїв закладів освіти та краєзнавчих гуртків. Узагальнення та редагування тексту здійснили Л. Гайда та Д. Омельченко. Було визначено, що проєкт реалізується продовж 2022 року у три етапи: січень-червень – дослідницька робота й підготовка матеріалів (біографічних нарисів); червень-вересень – редагування й видання книги; вересень-грудень – популяризація проєкту.

IV. Зміст проєкту. В межах проєкту пропонувалось обрати кандидатури педагогів-засновників шкільних музеїв або тих, хто ними нині опікується та має вагомні результати у цій галузі. Учасники мали дослідити роль закладу освіти та шкільного музею у місцевому середовищі, відомості та факти про життя і діяльність педагогів-ініціаторів, засновників музеїв, діючих педагогічних керівників. Із зазначених матеріалів творчі групи чи окремі вчителі або методисти позашкільних закладів створювали біографічні нариси за такою структурою: обов'язкові відомості, серед яких – біографія за прикладом Вікіпедії, хронологічний виклад історії формування музейної колекції та створення музею, особистий внесок педагога у музейну справу та підтримка колективу, цікаві факти та події, які відбувалися в житті педагога-музейника: участь у громадському й політичному житті, захоплення, учні-послідовники, пам'яткоохоронна діяльність, підготовка видань, інші здобутки у галузі духовної та матеріальної культури, наукові, культурні та мистецькі досягнення; за бажанням – родинне життя.

V. Робота над біографічними нарисами, консультації. Незважаючи на складні обставини воєнного стану, більшість педагогів належним чином

вшанували своїх колег. Під час роботи над проектом до організаторів звертались з такими питаннями: співвідношення у нарисі біографічних даних та опису діяльності музею, характеристика портретних фото, уточнення критеріїв відбору кандидатів, розміщення списку джерел та праць педагогів у біографії, наявність епіграфів та цитування, можливість представлення діяльності послідовників, оформлення біографічних нарисів та перспектива розміщення більшої кількості біографій, ніж виділена квота тощо.

VI. Узагальнення матеріалів. Нині досліджено 72 біографії педагогів-засновників музеїв із 22 областей України та Києва (з них: 32 – чоловіки та 40 – жінки). На жаль, через російсько-українську війну не змогли представити відомості про педагогів-музейників Донецька, Луганська, та Херсонська області. Цікавим виявився калейдоскоп змісту діяльності педагогів, який презентує роботу як найбільш популярних, так і доволі рідкісних за тематикою музеїв. Отже, за профілями представлені: етнографічні – 12; музеї історії школи – 10; історичні, військово-історичні, історико-краєзнавчі, краєзнавчі, меморіальні, музей історії села – по 5; історії рідного краю, музеї Природи, літературні, музеї історії освіти – по 3; далі у меншій кількості – художній, меморіально-мінералогічний, історії дитячого туризму, історії Палацу дітей та юнацтва, історії школи-інтернату для сліпих дітей, музей-комплекс та Музей Новітніх Героїв. Це розмаїта палітра людських доль наших колег, які на громадських засадах багато років працюють в освітянських музеях – їхня своєрідна колективна біографія.

23 серпня 2022 р. проект був презентований у межах онлайн-марафону «День народження музею», який було проведено у соціальній мережах «Фейсбук» та «Інстаграм» з нагоди 121-ї річниці з дня заснування Педагогічного музею України [3].

VII. Підсумки проекту.

- Результатом дослідження є певний зріз існування та плідної діяльності спільноти педагогів, які здатні не лише генерувати ідею створення музею, а й визначити інструментарій її реалізації. Для багатьох з них шкільне музейництво стало подвижницькою справою життя. При цьому слід врахувати й високий

рівень педагогічної майстерності колег, які професійно використовують історико-культурний потенціал музеїв у навчанні і вихованні дітей.

- Проєкт засвідчує факти наявності у закладах освіти змістовних колекцій – складової Музейного фонду України. Саме численна когорта педагогів-музейників є збирачами й хранителями так званої горизонтальної локальної історії. На жаль, зараз нашу державу спіткали важкі випробування, тому збереження історичної пам'яті про події сьогодення теж має винятково важливе значення.

- Підсумком роботи ініціаторів, організаторів і авторів статей має бути перше в Україні видання «Шкільне музейництво у біографіях і фактах».

VIII. Висновки. Алгоритм проєкту «Шкільне музейництво в біографіях і фактах», висвітлений через характеристику його складових, та результати реалізації переконливо доводять, що такі дослідження є надзвичайно продуктивними як у змістовому, так і в ціннісному аспектах, оскільки дають можливість на основі синергії зусиль та партнерства різних установ, організацій, окремих груп людей створити новітній контент відповідно до викликів часу та представити новітню оптику культурологічних процесів в Україні. Такі дослідження у практичній площині та різних форматах можуть слугувати прикладом подолання вузько відомчих інтересів в інтеграції із спільнотою з метою виявлення та популяризації нових, маловідомих пластів українського гуманітарного середовища та заохоченню аналогічних проєктів у місцевих громадах.

Література та джерела:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2019 року № 987 «Про підсумки проведення огляду музеїв при закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України»: – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1ToFHIQf39bkAxPDNCA0GddxChMbtD3ed>
2. Каталог музеїв при навчальних закладах України / Упор. Л. А. Гайда. – Кіровоград: Лисенко В. Ф., 2012. 152 с.

3. Педагогічний музей України. Онлайн-марафон «День народження музею» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pmu.in.ua/news/onlajn-marafon-den-narodzhennya-muzeyu/>